

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

Dla IKONOSTASU w dawnej cerkwi grekokatolickiej p.w. Św. Mikołaja
obecnie w Rzymskokatolickim kościele filialnym p.w. Św. Rodziny w
Rabem gmina Czarna

MDM ZABYTKI sp. z o. o.
Jałowe 40, 38-700 Ustrzyki Dolne
Nip: 6891238538 Regon: 526817515
KRS: 0001066742
Tel: +48 508 320 445 Tel: +48 691 344 251
e-mail: mdmkons@gmail.com

Mieczysław Pruch. Mosenh.

AUTOR/WARSZTAT : nieznany

CZAS POWSTANIA: II poł. XIX w.

WŁAŚCICIEL: Parafia Rzymskokatolicka p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego w Czarnej, Czarna Górna 110, 38-710 Czarna

INWESTOR: Parafia Rzymskokatolicka p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego w Czarnej, Czarna Górna 110, 38-710 Czarna

NR REJ. ZABYTKÓW A-133 15.03.1969 , B-281 z 2009 roku

OPR. Konserwator Dzieł Sztuki i Obiektów Zabytkowych
mgr Michalina Drewniak-Mosurek

MDM ZABYTKI sp. z o. o.

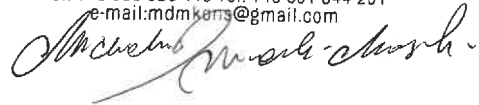
Jałowe 40, 38-700 Ustrzyki Dolne

Nip: 6891238538 Regon: 526817515

KRS: 0001066742

Tel: +48 508 320 445 Tel: +48 691 344 251

e-mail: mdmkons@gmail.com

Ustrzyki Dolne , 08 01.2024 r.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH CHRONIONY PRAWEM AUTORSKIM

1. OPIS INWENTARYZACYJNY

Cerkiew greckokatolicka w Rabem została wzniesiona w latach 1856-1861. Świątynia jest orientowana. Budowla o konstrukcji zrębowej, trójdzielna. Podmurówka z kamienia łamanego, konstrukcja budowli drewniana.

Przed prezbiterium usytuowany jest drewniany ikonostas o konstrukcji słupowo-ramowej. Ikonostas siedmioosiowy, czterokondygnacyjny, polichromowany ze złoceniami.

W pierwszym rzędzie ikon namiestnych znajdują się kolejno z lewej strony Św. Mikołaj, z prawej Św. Archanioł Michał. Pomiędzy nimi znajdują się symetrycznie usytuowane ruchome ramy ze złożoną kratownicą. W części centralnej pierwotnie znajdowały się carskie wrota, które obecnie przeniesione są do prezbiterium i tam również są eksponowane na północnej ścianie. W prezbiterium także eksponowane są dwie ikony usytuowane po bokach ołtarza głównego Matka Boska z Dzieciątkiem i Chrystus Nauczający są to najprawdopodobniej ikony z omawianego ikonostasu.

Drugi rząd ikon świątecznych zawiera 6 zdwojonych ikon ujętych prostym obramieniem złożonym, centralnie pionowo rozdzielającym poszczególne sceny. Po środku ikona z przedstawieniem Ostatniej Wieczerzy.

Rząd trzeci Apostolski zawierający 12 wizerunków Świętych- po 3 pary z lewej i prawej strony ikonostasu. Górna część ikon zamknięta podwójnym symetrycznym łukiem, wkomponowana w przestrzenie wyznaczone kolumnami, zamknięte półkoliście złożoną ramą. Między górnymi zamknięciami w formie łuku ikon oraz łukiem zwieńczającym poszczególne kwatery rzędu Apostolskiego znajdują się złożone ornamenty w formie niewielkich złożonych kartuszy z błękitnymi owalnymi kaboszonami.

20 Po środku w centralnej części Rzędu Apostolskiego ikona Chrystusa Archijereja.

Ostatni rząd ikon to ikony Patriarchów. Ikony w formie owalnych medalionów z podwójnymi wizerunkami Świętych, ustawione symetrycznie po 3 z lewej i 3 z prawej strony ikonostasu. Pomiędzy nimi w zwieńczeniu ikonostasu znajduje się krzyż z Chrystusem.

Skrajne medaliony zamykają gładkie ramy bez dekoracji. Medaliony wewnętrzne mają dodatkowo zdobione złocone ramy z ornamentem w formie liści winogron.

Osie ikonostasu wyznaczają złocone trzony kolumn wsparte na bazach, zakończone kapitelami. Kolumny w całości pokryte były pierwotnie złotem płatkowym na poler. Nad rzędem ikon namiestnych we wnękach fryzu kończącego pierwszy rząd ikonostasu znajdują się złocone ornamenty snycerskie w formie niewielkich kartuszy z rozwiniętą wicią, a w centralnej części kartuszy owalne, ciemnobłękitne kaboszony.

4 ikony z górnej części ikonostasu są po konserwacji.

2. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Stan zachowania ikonostasu nie jest najlepszy. Widoczne są duże braki ornamentów snycerskich i złoconych.

Pierwotna kolorystyka struktury ikonostasu jest zabrudzona. Widoczne są ubytki w warstwie zaprawy i złocień. Miejscami bardzo mocno spękana i rozspojona warstwa gruntów pod złoceniami. Ikony wykonane w technice olejnej na podobraziu płóciennym również są zabrudzone, werniks miejscami mocno pociemniały unieczytelniający kompozycję malarską. Część podobrazii jest pofałdowana, odkształcona. W niektórych ikonach widoczne są spękania warstwy malarskiej spowodowane zmianami napięcia podobrazii pod wpływem zmieniających się czynników atmosferycznych.

Ornamenty pierwotnie złocone zostały pokryte metalami nieszlachetnymi szlagmetalem i brązami pozłotniczymi co zdecydowanie obniża wartość artystyczną i historyczną obiektu. Szlagmetal w wielu miejscach oksydował pod wpływem wilgoci.

Głównym czynnikiem powodującym zniszczenia ikonostasu jest upływ czasu, oraz obserwowana bytność drewnojadów w obiekcie. Część elementów uległa mechanicznemu uszkodzeniu i złamaniu, co w rezultacie doprowadziło do zniszczenia lub też demontażu niektórych ornamentów snycerskich z ikonostasu.

Świątynia nie jest ogrzewana, a więc w okresie jesienno-zimowym zmienia się wilgotności i temperatura wewnątrz obiektu, co negatywnie wpływa na stan zachowania zabytku.

Walory estetyczne ikonostasu bardzo obniża przede wszystkim przetarte do pulmentu złączenie wszystkich kolumn. Złączenia te uległy zniszczeniu na przestrzeni wieku, z powodu braku wiedzy i przeszkolenia w zakresie dbania o tego Rozadze powierzchnię zabytkową.

Wiele drobniejszych ornamentów snycerskich jest niekompletna, złamana. Część oryginalnych elementów z ikonostasu znajduje się w świątyni złożona w różnych miejscach, z pewnością jest możliwość dopasowania poszczególnych brakujących elementów.

Przeprowadzenie pełnej konserwacji technicznej i estetycznej pozwoli odzyskać świątyni dawny blask.

Przeprowadzenie prac konserwatorskich z poszanowaniem substancji zabytkowej znacząco podniesie walory zarówno historyczne, artystyczne oraz turystyczne obiektu.

3. PROPONOWANE POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE

Przeprowadzenie prac konserwatorskich przy zabytkowym ikonostasie ma na celu przywrócenie obiektowi jego walorów artystycznych, estetycznych i wartości historycznej na szlaku architektury drewnianej .

1. Pierwszym etapem prac konserwatorskich powinno być wykonanie odkrywek i ustalenie stratygrafii obiektu. Jeżeli okaże się , że polichromie są przemalowane należy ustalić podczas komisji konserwatorskiej z przedstawicielami WUOZ delegatura w Krośnie uszczegółowione postępowanie konserwatorskie.
2. Podczas prac konieczne jest prowadzenie dziennika prac konserwatorskich oraz wykonywanie dokumentacji fotograficznej obiektu.
3. Ikony i elementy snycerskie należy zdemontować i przewieźć do pracowni konserwatorskiej w celu wykonania pełnej konserwacji technicznej i estetycznej obiektu.
4. **Elementy snycerskie i złożone:**
  - Oczyszczenie z zabrudzeń mechanicznie, usunięcie niepotrzebnych gwoździ

-Oczyszczenie pozłoty, jeśli jest to szlagmetal należy usunąć nieszlachetne warstwy pozłoty, można zastosować Remover neutralizacją wodą lub acetonem.

-Uzupełnienie dużych ubytków w ornamentach żywicą tiksotropową Araldit

- Rekonstrukcja brakujących elementów snycerskich- należy dobrać gatunek drewna do oryginalnie zastosowanego gatunku drewna, opracować mechanicznie i rzeźbiarsko z zachowaniem pierwotnej formy i stylistyki ornamentów.

- elementy pęknięte należy skleić klejem stolarskim, ewentualnie wzmocnić w sposób niewidoczny od tyłu.

-Jeżeli nie ma możliwości zachowania złocień należy wykonać nowe złocenia na zaprawie kredowo-klejowej na pulmentach Le Franc najpierw żółty następnie czerwony. Należy zastosować złoto płatkowe 23, 75 krt. w technice poleru i matu jeśli występuje w oryginale.

- Jeśli jest możliwe zachowanie warstw gruntów pod złocenia, a konieczne jest wzmocnienie zaprawy należy przeprowadzić konsolidację zaprawy roztworem Paraloid B72 5% w Dowanolu, następnie uzupełnić ubytki kitem akrylowym Modostuc celem uniknięcia wprowadzania wilgoci- co może powodować spęcherzenia warstwy zaprawy i w rezultacie odpadanie większych powierzchni gruntu.

-Uzupełnianie złocień złotem płatkowym 23, 75 krt. na pulmentach.

5. Konserwacja zachowanych ikon:

- Po zdemontowaniu ikon i przewiezieniu do pracowni należy każdą z ikon poddać pełnej konserwacji technicznej i estetycznej.

-Usunięcie wierzchnich zabrudzeń, usunięcie pociemniałego werniksu

- rozprasowanie ikon na stole ciśnieniowym, jeśli jest taka konieczność

- wykonanie dublażu- jeśli będzie konieczność

-wzmocnienie płótna, sklejenie ewentualnych pęknięć

- uzupełnienie ewentualnych ubytków warstwy zaprawy

-jeżeli będzie taka konieczność wykonanie retuszu, lub scalenie kolorystyczne warstwy malarskiej w miejscach ubytków w sposób naśladowczy farbami olejnymi na spoiwie olejno –żywicznym, wcześniej należy zastosować werniks retuszerski.

- Po wykonaniu konserwacji estetycznej, należy po 3 miesiącach nałożyć werniks końcowy półmatowy.

6. Konserwacja techniczna i estetyczna struktury ikonostasu:

- elementy niepolichromowane, należy oczyścić z zabrudzeń, następnie uzupełnić ewentualne braki drewna flekami z tego samego gatunku drewna, impregnacja przeciw drewnojadom środkiem Hylotox Q f. Altax

- należy sprawdzić wszystkie połączenia elementów ikonostasu, ewentualnie wykonać korektę lub wzmocnić połączenia.

-Płytsze ubytki należy wypełnić żywicą tiksotropową Araldit.

- Elementy polichromowane i mazerowane:

- powierzchnię polichromii należy oczyścić z warstw brudu i kurzu. Usunąć ewentualne przemalowania Deck 4000 neutralizacja wodą, lub Remover neutralizacja wodą, w obszary trudnych do doczyszczenia można zastosować Contrad 2000 z wodą w stosunku 1:5, neutralizacją wodą.

- uzupełnienie ubytków w warstwie zaprawy kitem akrylowym Modostuc-opracowanie mechaniczne do płaszczyzny oryginału z zachowaniem faktury.

- Scalenie kolorystyczne w sposób naśladowczy polichromii i mazerunków na ikonostasie.

8. Montaż ornamentów snycerskich, złożonych

9. Rekonstrukcja złoceń na kolumnach i wszystkich elementach pierwotnie złożonych z zachowaniem oryginalnych technik i technologii.

10. Montaż ikon

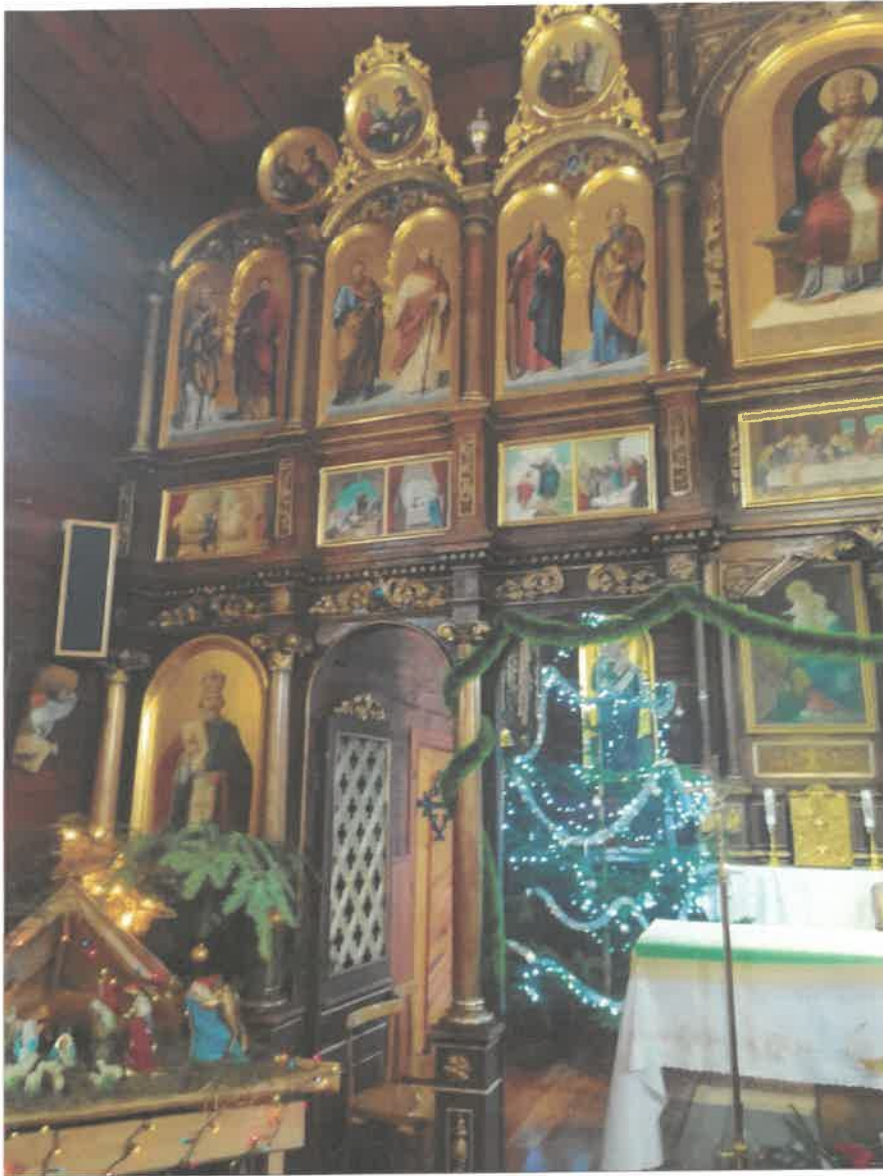
11. Carskie wrota i wrota diakońskie- należy poddać takiej samej konserwacji jak strukturę ikonostasu, z uwzględnieniem technik i technologii obiektu.

12. W trakcie prac należy prowadzić szczegółową dokumentację fotograficzną.

13. Wszelkie dodatkowe decyzje i uszczegółowienia prac należy podejmować podczas Komisji Konserwatorskiej z przedstawicielami WUOZ Delegatura w Krośnie.

14. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej.

Fotografie

Ikonostas w Rabem/ strona lewa. W dolnej partii ikonostasu, pierwsza ikona skrajna Św. Mikołaj, następnie widoczne wrota diakańskie w formie ażurowej, złożonej kratownicy. Poszczególne kwatery wydzielone pionowo złożonymi kolumnami wspartymi na złożonych bazach, zwieńczone złożonymi kapitelami. Wnęki przeznaczone pod ikony, wrota diakańskie i carskie zamknięte półkolistym łukiem. We fryzie pod rzędem ikon świątecznych snycerskie dekoracje w formie kartuszy z rozwiniętą wicią, centralnie umieszczone owalne kaboszony. Ikony świąteczne w zdwojonych przedstawieniach, ujęte prostokątnymi złożonymi ramami, poszczególne sceny rozdzielone na osi pionowo. Ikony Rzędu Apostolskiego malowane w technice olejnej, na złożonym złotym płatkowym tle. Kolumny zarówno w dolnej części ikonostasu jak i na górze na całej powierzchni złożone złotem płatkowym w technice na poler.

Ikonostas w Rabem/ część środkowa. Pierwotnie w tym miejscu znajdowały się carskie wrota, obecnie eksponowane na ścianie północnej prezbiterium oraz po bokach dwie ikony z Matki Boskiej z Dzieciątkiem i Chrystusa Nauczającego znajdujące się na ścianie centralnej prezbiterium po bokach ołtarza.

Ikonostas w Rabem/ strona prawa. W dolnej partii ikonostasu, pierwsza ikona skrajna Św. Archanioł Michał? , następnie widoczne wrota diakańskie w formie ażurowej , złożonej kratownicy.

Ikonoostas w Rabem/ część środkowa. Pierwotnie w tym miejscu znajdowały się carskie wrota, obecnie eksponowane na ścianie północnej prezbiterium oraz po bokach dwie ikony z Matki Boskiej z Dzieciątkiem i Chrystusa Nauczającego znajdujące się na ścianie centralnej prezbiterium po bokach ołtarza

Ikonostas w Rabern/ część środkowa. Pierwotnie w tym miejscu znajdowały się carskie wrota, obecnie eksponowane na ścianie północnej prezbiterium oraz po bokach dwie ikony z Matki Boskiej z Dzieciątkiem i Chrystusa Nauczającego znajdujące się na ścianie centralnej prezbiterium po bokach ołtarza

Ikonoostas w Rabem/ część górna, strona prawa.

Ikonoostas w Rabem/ część górna, strona prawa.

Ikonostas w Rabem/ część środkowa. Pierwotnie w tym miejscu znajdowały się carskie wrota, obecnie eksponowane na ścianie północnej prezbiterium oraz po bokach dwie ikony z Matki Boskiej z Dzieciątkiem i Chrystusa Nauczającego znajdujące się na ścianie centralnej prezbiterium po bokach ołtarza

Ikostas w Rabem/ lewa strona. Widoczna złocona kolumna- złocenia przemyte do pulmentu.

Ikonostas w Rabem/ część środkowa. Pierwotnie w tym miejscu znajdowały się carskie wrota, obecnie eksponowane na ścianie północnej prezbiterium oraz po bokach dwie ikony z Matki Boskiej z Dzieciątkiem i Chrystusa Nauczającego znajdujące się na ścianie centralnej prezbiterium po bokach ołtarza

Ikonostas w Rabem/ Detal carskie wrota- obecnie prezentowane na ścianie prezbiterium. Elementy snycerskie w formie liści winogron i kiści winogron- złożone złotem płatkowym na pulment.

Ikonoostas w Rabem/ Detal carskie wrota- obecnie prezentowane na ścianie prezbiterium. Elementy snycerskie w formie liści winogron i kiści winogron- złożone złotem płatkowym na pulment.

Ikonostas w Rabem/ Detal kaboszony w złoconej oprawie.

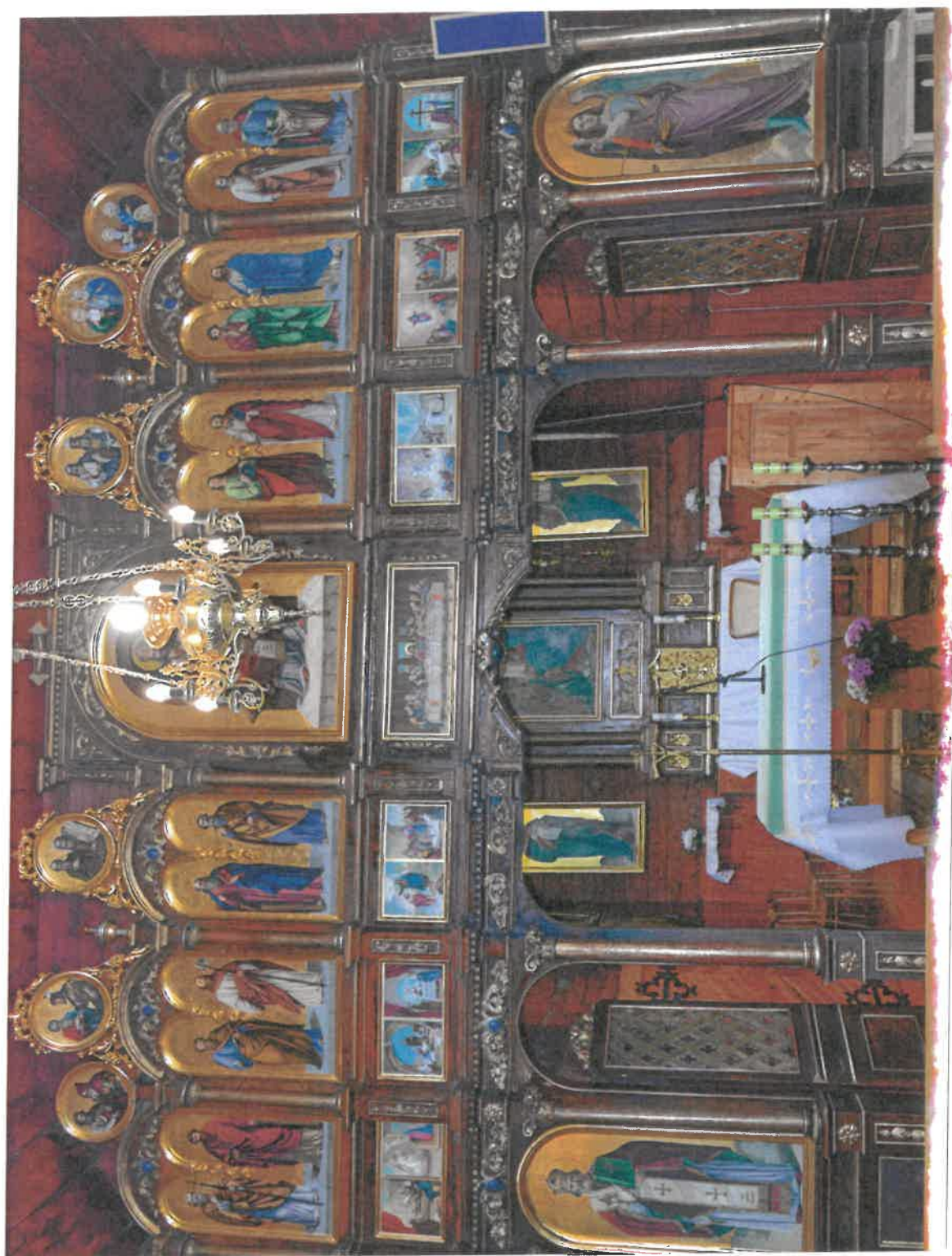
Ikonoostas w Rabem/ Dolna część- fragment pod kolumną- złożony ornament roślinny.

Ikonostas w Rabem/ Dolna część- fragment pod kolumną- złożone ornamenty i półwałki.

MDM ZABYTKI sp. z o. o.
Jałowe 40, 38-700 Ustrzyki Dolne
Nip: 6891238538 Regon: 526817515
KRS: 0001066742
Tel: +48 508 320 445 Tel: +48 691 344 251
e-mail:mdmkops@gmail.com

Mieczysław Jankowski

Ikonoostas w Rabem/ Widok całościowy. 2024 r.

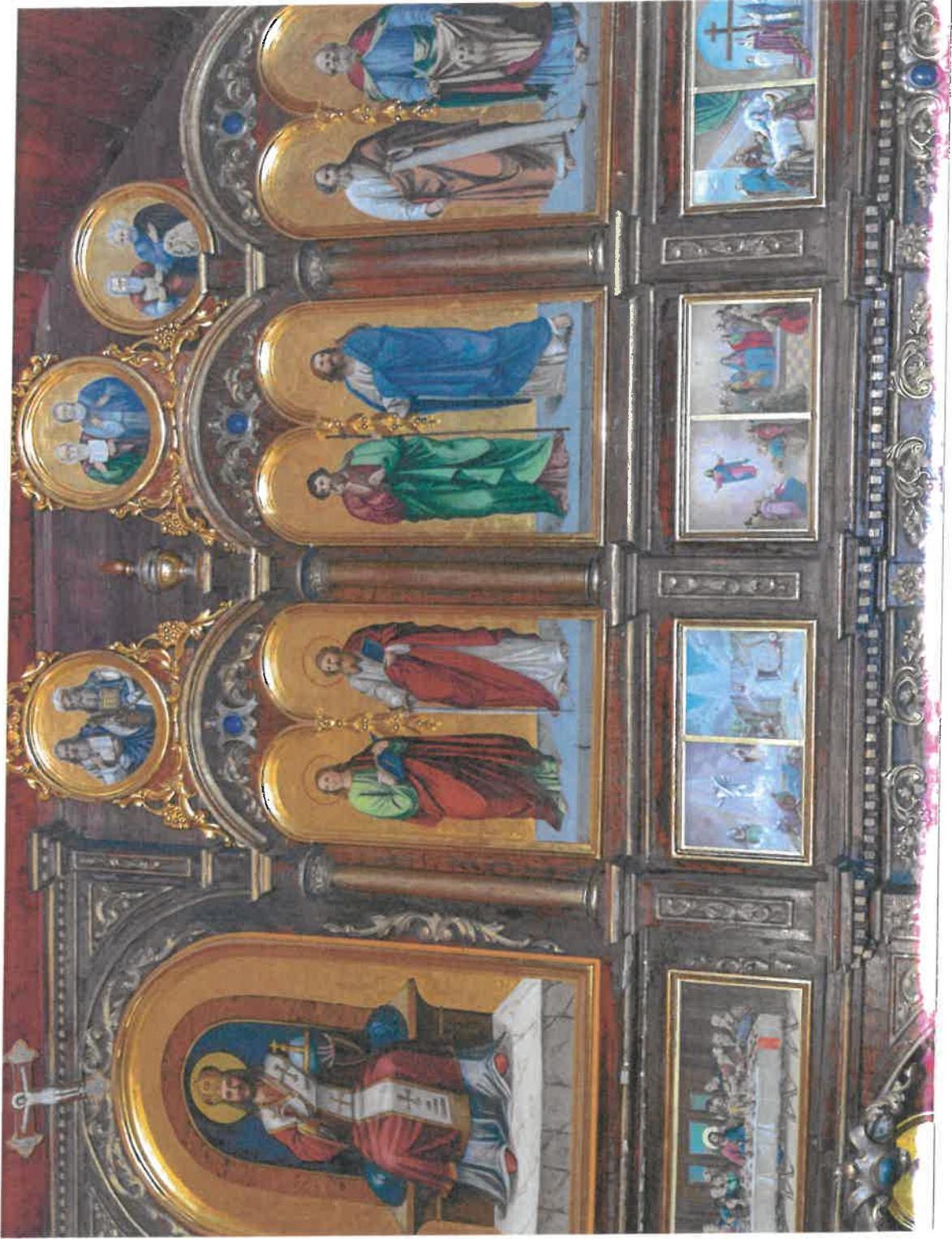

Ikonoostas w Rabern/ Lewa strona , część górna ikonoostas. 2024 r.

Ikostas w Rabern/ Lewa strona , część górna ikonostasu. 2024 r.

Ikonoostas w Rabem/Prawa strona , część górna ikonoastu. 2024 r.

Ikonoostas w Rabemu/ Ikono Ostatnia Wiecznerza. Widoczne ubytki i uszkodzenia gruntu oraz złoczeń na półwałkach. 2024 r.

Ikonostas w Rabem/ Fragment górnej, centralnej części ikonostasu. Widoczne mazerunki na strukturze ikonostasu. 2024 r.

Ikonostas w Rabem/ Detal owaliny błękitny kaboszon zamknięty srebrzono-złoconym obramieniem snycerskim. 2024 r.

Ikonostas w Rabem/ Górna, centralna część ikonostasu, z ikoną Chrystusa Tronującego. 2024 r.

Ikonostas w Rabem/ Górna część ikonostasu. Fragment z ikonami Świętych Apostołów. 2024 r.

Ikonostas w Rabem/ Górna część ikonostasu. Fragment z ikonami Świętych Apostołów. 2024 r.

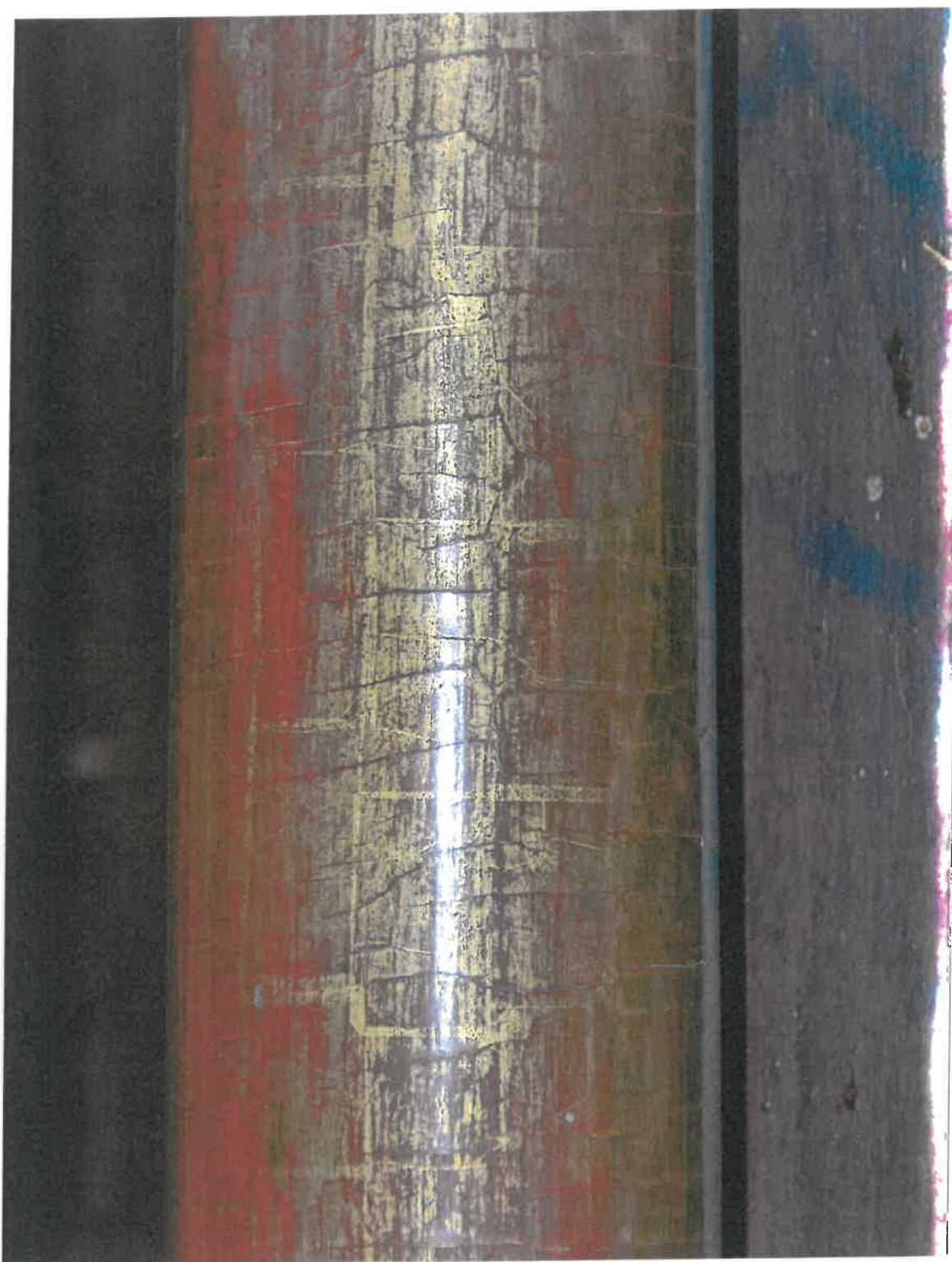
Ikonostas w Rabem/ Ikona na płótnie Św. Archanioł Michał. Z prawej strony ikonostasu. 2024 r.

Ikonostas w Rabem/ Wrota diakońskie, strona prawa. 2024 r.

Ikonostas w Rabem/ Wrota diakońskie, strona lewa. 2024 r.

Ikonostas w Rabem/ Kolumna, detal, widoczne oryginalne złocenie na pulment. 2024 r.

Ikonostas w Rabem/ Detal , złożona baza kolumny. Widoczne przemycia złoceń do pulmentów. 2024 r.

Ikonostas w Rabem/ Carskie wrota. 2024 r.